

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

София, 11 октомври 1978 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ДНЕВЕН РЕД	3 стр.
ПРИСЪСТВУВАЩИ	4
ОТКРИВАНЕ	
предс. Сава Хашъмов	4
ИЗКАЗВАНИЯ	
Николай Николаев	5
Славка Славова	8
Крикор Азарян	10
Димитър Стоянов	10
Маргарита Дупаринова	11
Виолета Гиндева	13
Георги Черкелов	18
Антония Каракостова	25
Рачко Ябанджиев	29
Енчо Халачев	29
Банчо Банов	32
Виолета Бахчеванова	33
Крикор Азарян	39
Николина Лекова	40
Филип Филипов	41
Димитър Стоянов	46
ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ	
предс. Сава Хашъмов	54
ЗАКРИВАНЕ	
предс. Сава Хашъмов	56

3
НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

Стенографски протокол

София, 11 октомври 1978 година

/Открито в 13,40 часа/

- o -

Д Н Е В Е Н Р Е Д

Обсъждане и разпределение на съветската естонска пиеса
"Вечеря за петима" от Ен Ветемаа.

- o -

ПРИСЪСТВУВАТ:

Сава Хашъмов - председателстващ
Николай Николаев
Рачко Ябанджиев
Маргарита Дупаринова
Виолета Бахчеванова
Крикор Азарян
Кирил Неделчев
Филип Филипов
Енчо Халачев
Крум Табаков
Банчо Банов
Антония Каракостова
Никелина Лекова
Славка Славова
Виолета Гиндева
Георги Черкелов
Любомир Кабакчиев
Димитър Стоянов

ОТСЪСТВУВАТ:

Дико Фучеджиев - в провинцията

- 0 -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДС. САВА ХАШЪМОВ: Откривам заседанието на художественния съвет за обсъждане и разпределение на пиесата "Вечеря за петима" от Ен Ветемаа.

Имате думата за изказвания.

Има думата Николай Николаев, който помоли да се изкаже пръв, понеже след това ще бъде зает.

ИЗКАЗВАНИЯ

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ: Това, което искам да кажа, касае само литературната стойност на пиесата, а не нашия гост, който е поканен да направи тази пиеса. И всъщност аз бих искал да говоря за пиесата като такава.

Другари, много от нас са чели Зола. Знаем, че той кърти гробове, от миязмите вади парчета мръсотия и гадости, но всичко това той го прави с изкуство!

"Сенки" е също една дисекция на язви и на гнилоч, но то е направено пак с изкуство!

Тук един гол факт, даже и да е истина, самият факт по себе си не е изкуство! Тази пиеса за мене е едно парче, един факт документален, истина или не, но документален, и качен на сцената, той за мен не е изкуство!

"Емигранти" е една чудесна пиеса, но там виждаме двама души, отскубнати от корена от земята, наречена родина, хвърлени някъде си и там деградирали, деформирани, те съществуват и всички мисли и параболы, които се въртят, вече имат някаква философска стойност.

Тук в тази пиеса деградацията няма изход. Аз съм далеч от пиеси лакирани, мазни и т.н. Какво искам да кажа?

Абсолютни циници са хората в тази пиеса, особено тази Кадри! Тя е абсолютен циник! "Препарирането на жабите те е правило садистка". Тя казва: "А ти си по-жесток от одрана жаба!"

На страница 24 тя казва: "Повръщам в омивалника, за-

щото!.. не знам какво си.

На страница 33, понеже паднала в клозета на общежитието излязла от клозета и от фашките, се смъхва за този Ингмар, защото няма какво друго да направи, само от безизходица да излезе от общежитието!

Идва първият приятел, който спи с нея.

На страница 42 става дума за децата-идиоти от алкохолизъм, за санаториумите, които растят като гъби.

На страница 45, където е връхът на гадостта. Содом и Гомор, когато танцуват майката и любовникът Март, който казва: "Ами аз имам една кола, която е на баща ми, ама сега пък ще правим баня". И т.н.

И връхът на гадостта е финалът на пиесата, когато клетката на семейството, основа на обществото, е вече разпукана, унищожена, размазана, се появява глас по радиото, който за да омекоти нещата, казва, че бригадата именно на този е първа и бригадата с високия морал и т.н. и т.н.

Мисля, че с тази пиеса ние ще зарадваме много радио Лондон и заместника на покойния Джери Марков.

Не забравяйте, че директорът на Симферополския театър беше уволнен за пиесата "Сако от велур" на Станислав Стратиев, която е едно невинно фейлетонче. Разбира се там не знам какъв е спектакълът, защото тази пиеса се играе и в Москва. Но аз не казвам, че нашият директор ще бъде уволнен за това. Просто мисля...

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Ти и да го кажеш, няма да го направят.

/Веселост/

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ: Разбира се. Просто мисля това, което говоря. За мене тази пиеса е това, което видях в Канада в 1976 година по случай олимпиадата за първи път в света всеки петък

от 12 часа се правеше по телевизията стриптийз, който завършваше винаги с това - че тя си разчеква краката, камерата приближава към половия орган, влиза в половия орган и става тъмно!

За мене тази пиеса е такова нещо! Даже не е стриптийз, не е духовен стриптийз. Просто камерата влиза и става тъмно!

Тя ми напомня на "Кубански казаци" - този парфюмиран филм, ако си спомняте от преди години, като антипод на "Кубански казаци".

Затова аз мисля, че тази пиеса, колкото и грубо да говоря, без да обиждам режисьора, е ненужна за един театър, който уважава себе си.

Това е моето мнение за пиесата. Може да бъркам, но считам, че цинизмът и черногледството и опитът уж по някакъв западен начин, защото много западни пиеси имат нещо подобно, подобни теми на харакири и самобичуване и духовен стриптийз и т.н. но това нещо да стане в една държава за разлика от "Емигранти", както казах, където хората са отскубнати от корените си, а тези смучат, живеят там в едно общество, и непрекъснато виждаш, че това е ужасно, че това е Содом и Гомор, в който тези хора съществуват!

За мене, казвам още веднъж, тази пиеса не прилича, не подхожда на националния академичен театър. Махам настрана шегата с радио Лондон, макар че щом Джери се обади, лека му пръст, за пиесата на Стефан Цанев последния път - "Богомилите", та тогава ще ни простят!

Затова аз се отделям, разбира се не налагам моето мнение, отделям се абсолютно от идеята да се прави тази пиеса и затова за разпределение не бива да говоря, макар че съм мислил, защото за мене то е излишно.

Благодаря ви за вниманието.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Върви да говориш сега за младите кадри!

/Веселост/

ПРЕДС. САВА ХАШЪМОВ: Аз ви моля за изказвания.

СЛАВКА СЛАВОВА: Аз поддържам Николай Николаев. Сдрува ми се пиесата е много елементарна, много плитка, много слабо написана. Действително захваща се с някакъв проблем, отношения между родители, стари, млади и т.н., но много безсилна такава пиеса много плитка пиеса.

Ако питате мене, аз също бих казала, че такава пиеса няма място в нашия театър.

Даже забравих да започна със същата уговорка, с която колегата започна. Нищо не е отправено към Вас, другарю Стоянов. Абсолютно нищо!

Сега първо по тази линия пиесата не подхожда на нашия театър.

Второ, тука се направи декларация на миналото заседание че пиесата има за цел да даде работа на актьори, които не са включени в момента в репертоара, да се репетира заедно с "Крал Лир". Тази пиеса и натова не отговаря. Защото, като погледнеш по подробно разпределението, ами те централните роли са дадени на актьори, които в момента са заети с "Крал Лир". Да участвува в "Крал Лир" и в Шекспир аз мисля, че това е щастие. Ако на мен ми се падне да участвувам в "Крал Лир" не, а в Шекспир, каквато и да е пиеса на Шекспир, ами аз всичко останало ще зарежа по простата причина, че Шекспир ще погълне цялото ми внимание.

При положение че пиесата остане, аз бих искала да кажа нещо и за разпределението.

Емил Джамджиев играе Освалд в "Крал Лир". Е как Емил Джамджиев ще раздвои вниманието си?! По кой начин?! Да участва в "Крал Лир", да играе, да работи Освалд и тука да работи

тази роля! При това след обед. Как се работи след обед?!

Ние работим след обед за телевизия, за радио, за кинематография. Но всички ние знаем как работим за тези институти - с две-три репетиции, с написан текст излизаш и играеш. Това не е работа.

Освалд до такава степен трябва да погълне вниманието ти ако искаш да направиш нещо, че за нищо друго да не мислиш!

Доколкото разбрах, Константин Цанев е получил ролята на Иван Раев, лека му пръст, в "Унижените и оскърбените". Ами това каква задача е! Ами това е една грамадна задача! Достоевски! Преди всичко да научиш само този текст, ами да вникнеш в този текст, ами да го изговориш, както трябва! И едновременно с това тази роля!

Ето двама неподходящи в случая в тази пиеса. Може да се подходящи за ролята, но абсолютно неподходящи да репетират в момента тази пиеса.

За двете млади жени - Виолета Гиндева има щастията да играе в Шекспир, в "Крал Лир". Как тя ще раздвои вниманието си между Шекспир и тази роля?! Не знам как може да стане това.

Тази роля в края на краищата, ако се абстрахираме от указанията на автора, а спокойно можем да се абстрахираме от тях защото, като прочетох ролята, може и да не е такава, каквато той я описва, спокойно може да я изиграе Адриана Андреева, спокойно може да я изиграе Райна Каназирева. Така че ако ние преследваме тази цел - да вземем незаети актьори - но стварям скоба в никакъв случай не неподходящи актьори, аз съм най-големият противник на това да влезат да играят актьори, които не са зает само защото не са заети. Не, напротив. Познавайки и Адриана, познавайки и Райна, аз смятам, че и едната, и другата великолепно могат да се справят с тази роля.

После Виолета Бахчеванова. Не вярвам Виолета Бахчеванова, след като излиза от такава блестяща роля във "Всичко е свършено", да ламти за тази роля. А тази роля чудесно може да задоволи и чудесно може да се изиграе от една например Мила Падарева или от една Стефка Кацарска. А най-вече Мила Падарева, която от години не е казала гък на сцената.

Така че ако ние ще задоволяваме тези пиеси на театъра, трябва да се направи според мене, това е само мой съвет, едно коренно преразпределение, коренна поправка на разпределението - поправка, която никак няма да увреди на цялата пиеса, защото аз претендирам да познавам добре колегите си, които предлагам.

За Венко Пехливанов и за Стефан Димитров нямам възражения, нито за Радичев, нито за Мишо Петров.

Но последната ми дума е тази - че според мене това не е най-подходящата пиеса за нашия театър. Само като си помисля например, че ние трябваше да правим "Мизантроп" долу, а "Мизантроп" падна. Защо падна "Мизантроп" не мога да разбера, а влиза тази пиеса, също не мога да разбера.

Това е което имах да кажа.

КРИКОР АЗАРЯН: Може ли все пак да направя едно предложение. Може ли Димитър Стоянов да каже няколко думи за намеренията си, защото те до голяма степен ще канализират представата ни за тази пиеса.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: Аз само две думи ще кажа.

Първо благодаря, чебях поканен.

Второ, че тази пиеса ми беше предложена от ръководството.

Аз искам първо да чуя всички какво мислят за пиесата. Някой е останал едва ли не с впечатлението, че аз съм предложил пиесата. Аз смятам, че от тази пиеса мога да направя добър спектакъл.

такъл и нищо повече засега не мога да кажа. Искам да чуя всички останали.

Т.е. за мене въпросът стои в две посоки:

Най-напред да се обсъди драматургията.

След това да разговаряме за разпределението.

МАРГАРИТА ДУНАРИНОВА: Аз точно с това щях да започна - дали др. Стоянов е избрал тази пиеса и какво е вашето отношение към нея. Защото все пак това ще бъде ваша работа. Имайки пред вид, че да речем за една "Клопка" аз бях много против тази пиеса и смятах, че е под равнището на Народния театър, но това стана едно прилично представление. Аз и досега не съм убедена, че точна такива пиеси трябва да бъдат на нашата сцена.

Вече да не говоря за "Всичко е свършено" на Олби, защото първо че имахме един Олби и второ, че за мене това беше едно страшилище тази пиеса. Но се получи представление благодарение на режисьора.

Така че това, което аз лично бих могла да кажа, то е първо да се даде свободата на хората, които ще я правят тази пиеса. Но моето мнение е, че не бива да се тръгва по тази линия. Все пак човек трябва да избере, все пак аз смятам, че и за всяка сцена е така, но да речем за един опитен театър човек може да вземе и това, и онова, при нас все пак смятам, че трябва да има един по-изискан подбор.

От дете съм влязла в този театър и някакси все по тази линия сме вървели, това съм слушала, това съм работила цял живот. Аз нямам никакви амбиции за театъра освен да се радвам на това, което се поставя в нашия театър.

Второ, абсолютно съм за това все пак при нас да не се взимат едни и същи хора. При нас едни и същи хора се взимат. Едни и същи хора! Наистина може е най-лесно така - да избереш

една Бахчеванова. Вислета, извинявай.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Моля ти се.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА: Това ми се струва, че би било едно похабяване за актьор като една Бахчеванова. В това време тя би могла да направи да речем една блестяща Медея или нещо друго. Това е, което би трябвало да бъде. То ще помогне на режисьора, на този, който върши работата, но смятам, че това не е начинът, по който трябва да се процедира в нашия театър и по който трябва да се търси, ако трябва да се търси работа на актьорите.

Но аз винаги излизам и от това, че хората, които са подбрани в този театър, те са били подбрани. И това, че те са артисти в един национален академичен театър, а не в някакъв частен театър, всички, които са тука, ние сме длъжни да имаме еднакво достойно отношение към хората, които работят тука. Няма защо да се подвиват устни и да се казва: Ама да, знаем, че ние имаме много баласт. От къде дойде този баласт.

Вие не сте в нашия театър, извинявайте /към Димитър Стоянов/. Просто говоря това, което мисля.

Аз също мислих за др. Мила Падарева. Тя отдавна-отдавна не е играла. Или една Стефка Кацарска или една Адриана Андреева, ако искате, една Декало. Аз това лято имах възможност да работя с тези колеги и виждам, че толкова добросъвестно и не по-зле от други хора излизат. И после при нас практиката е показала, че ако един предпочитан актьор не дай боже изпадне в някаква беда, ако му се случи нещо, не може да играе, много бърже и много лесно се намира човек, който да го замести. И той може, защо да не може.

Извинявайте, че пред колегите режисьори така свободно говоря. Аз много бих се радвала, другарю Стоянов, непременно ви

да бъдете, непременно да направите постановка, защото много дълбоко уважавам вашето творчество и вашето отношение към хората изобщо към артистите.

Това е, което ми даде повод да се изкажа и просто съжалявам, че така трябваше да говоря за пиесата.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА: Колеги, аз нямах намерение да се изкажам, защото името ми фигурираше в проекторазпределението, и ако се изкажа, това значи, че ще бъде пристрастна, понеже ще се приема. Но просто съм провокирана от изказалите се колеги и затова ще си позволя този риск. И за да не имате лоши мисли по отношение на мен, т.е. да не ме задодозрете в пристрастност, ще споделя с вас едно нещо съвсем в скоби - че на мене участието ми в това разпределение твърде много обърква личните ми планове и финансови планове, защото аз имам поет ангажимент към нашето кино, който трябва да осъществя успоредно с "Крал Лир", и сами всички колеги разбират какво означава това за мен. Така че не страдам от пристрастност, а нахвърлих тука няколко неща, провокирана от изказванията на колегите.

Много съм смутена от факта, че ние отново се показваме като едни страшно невъзпитани домакини, които в собствения си дом не благоволяват дори да отронят едно добре дошли на гостите които сами са поканили. Това стана практика в нашия художествен съвет. Затова все пак може би някои хора смятат, че не съм възпитана добре, за да спровергая това, аз искам да кажа добре дошъл на нашия гост. Аз не ви познавам, другарю Стоянов, така се е случило, че не съм гледала нищо нито едно ваше представление, но ви желая от сърце на добър час, независимо от това как ще решим моя личен проблем с вас.

Още нещо ме впечатлява в практиката на нашия съвет, което стана една закономерност. Искам само три примера да при-

веда с три пиеси.

Първата е "Януари" на Радичков - известната на всички вас пиеса, която така да се каже стана едно явление в нашата драматургия и ще остане като такава в историята на нашата драматургия, на българската драматургия. Спомням си, че преди години тази пиеса беше обсъждана тука в нашия театър и беше отхвърлена като пиеса, която е достойна да се играе в читалищата, но не и в народния театър. Знаем какво се случи след това с "Януари" - знаем постановката на Коко в Пазарджик, постановката тука в Сатирически театър. Изведнъж се оказа, че тази пиеса съвсем не е за читалищата, че тя е на много по-високо ниво.

Следващият факт е от миналия ни сезон. Това е "Фантазиите на Фарятиеv". Аз присъствувах на съвета, който каза, че тази пиеса е една еснафска пиеса, че тя въобще нищо не струва, изобщо от къде накъде предлагате в нашия съвет тука и в нашия театър тази пиеса! После, в резултат на личната намеса на др. Фучеджие тази пиеса беше включена в репертоара и какво се каза? Оказа се в един момент, че нашите литературни вестници и списания започнаха да пишат за тази пиеса като за едно явление. Оказа се, че Соколова е действително едно явление в съветската драматургия - авторката на пиесата - Соколова. И спектакълът стана не за изхвърляне мисля. За него също писаха.

Следващият пример е "Дипломати". Мисля, че всички присъствувахме вече. Няма да го обсъждам, само го напомням.

И не са само тези три пиеси. Това са много пиеси, които претърпяват подобна съдба.

За пръв път се замислям върху този проблем сега. Аз досега просто не съм се замисляла. И си казвам: А бе какво има в същност? Действително вие не сте ли се замисляли досега върху тези неща? Дали ние сме некомпетентни, ние не ставаме за худо-

жествен съвет, ние не разбираме отдраматургия? Или пък обратното – сме много компетентни, но толкова лично подхождаме към подбора на тази драматургия, че ние не ставаме за съвет наистина на ръководството просто. Не знам.

Действително, ако не сте се замисляли, може би трябва да се замислим всички и да видим къде е причината за тези неща, защото не са само тези три пиеси.

Сега конкретно върху тази пиеса.

Какви асоциации събуди в мен настоящата пиеса? Позволявам си да говоря за това за това, защото като погледнах тука възрастовата група, излиза, че аз съм май най-младата от всички, т.е. най-близо стоя до проблемите, които се трaktуват в тази пиеса, защото в тази пиеса се трaktуват определено проблеми, болни проблеми на съвременната младеж в един много широк план. Аз ще се огранича да спомена само някои от тях, които смятам за основни.

Първият е как един млад човек трябва да бъде изграден и създаден като личност в семейството, в обществото, или конкретно погледнато в пиесата, ние имаме двама герои: едно момче и едно момиче с различни биографии. Момичето е израснало без родители, свикнало е да разчита само на себе си в този живот, което обуславя изграждането му като пълноценна личност. А момчето е отгледано от една предана майка и от един любещ баща, свикнало е да получава всичко наготово. Даже авторът казва, че е малко женствено. Той не казва това, защото момчето е педерас, с извинение за грубия израз, но вие знаете, че аз имам малко груби обноси.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Защо бе, те са голяма мафия, можеш да говориш за тях открито.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА: Да. Авторът казва това за това, за-

щото това момче е отгледано в саксия от майка си, от тази грижовна майка. То е свикнало всичко да му се поднася наготово, да консумира всичко наготово. Не е научило да се бори, да воюва за своята цел.

Това е един много болен проблем за нашата съвременност. Не забелязвате ли, че младите хора напоследък идват и казват: Вие сте длъжни да ни дадете това, защото ние сме млади!

Ама как ще сме длъжни бе! Извоювай го!

Другият проблем е именно този - мястото на личността на младия човек в обществото и в семейството - това, което ви казвам, длъжен ли е някой на тepsия да поднася правата на който и да е млад човек ^{ИЛИ} този млад човек именно за да се изгради като пълноценна личност, трябва да се бори и да извоюва правата си. Правата не се дават, правата се вземат. Това е толкова известна истина, казана от Горки в 1902 година.

Този проблем смятам за безкрайно актуален за днешната младеж.

Третият проблем е съвременен. Това са младите хора, които се обичат и които до вчера са били готови да се жертват, да се жертвали в името на любовта си ценности, а днеска изведнъж без видима причина те не могат да се понасят, те имат нетърпимост. Аз мисля даже, че тука, в нашия театър, има хора, които се вълнуват точно от тези проблеми - проблемите за семейството, за това развитие невероятно в тези отношения, лични отношения, Ако бяха само частни случаи, те щяха да си бъдат частни случаи на определени лица. Но всички ние знаем колко се обсъжда този проблем в обществото, защото разводите сред младите семейства започнаха да взимат застрашителни размери. И не случайно нашите средства за масова информация предприеха една масирана кампания именно по този въпрос. Колегите, които работят в радиото, знаят

че вече е създадена специална рубрика по този въпрос. Телевизията засне шест телевизионни пиеси само на тази тема - за семейния проблем на младите хора, които ще се излъчат. Мисля, че нашият институт не може да остане - имам пред вид Националния театър - настрана от тази широко подета кампания.

А междувпрочем искам да ви прочета непубликувани данни, които тепърва ще се публикуват, от едно изследване на Института по социология към СДУ, което е направено тази година и според което се дават сведения за средната възраст на публиката, посетила столичните театри през изтеклия сезон.

Сумирани сведения за направеното преброяване на публиката, посетила спектаклите на столичните театри през сезона 1977-1978 година:

НАТ "Иван Вазов" - средна възраст 40 години

Народен театър за младежта - средна възраст 30 години

Театър на народната армия - 34 години

Театър "София" - 34 години

Театър "Сълза и смях" - 36 години

Мисля, че това достатъчно красноречиво говори за необходимостта в нашия репертоар от пиеси със съвременна младежка тематика, каквито абсолютно отсъствуват от него досега. Може да се каже, че изключение прави "Клопка" до известна степен.

Смятам, че моментът отдавна е назрял и даже ние твърде много закъсняхме за вкарването на такива пиеси. Всички други театри ни изпревариха. Не само провинциалните, но и столичните.

И накрая мисля, че трябва да си припомним писмото на др. Живков от 20 юли тази година, което мисля, че няма нужда да ви цитирам или да ви припомням, защото предполагам, че всички са го чели. Но искам да обърна внимание, че не само предприятията, заводите и всички културни институти из цялата страна се

включиха и не само всички софийски театри започнаха масово движение за осъществяване на задачите, които постави това писмо пред комсомола, ами ние единствено правим изключение, в нашия театър нищо не се прави за това, абсолютно нищо.

Искам да напомня, че задачата, която това писмо издига пред нас, театралните дейци, е да има повече пиеси с младежка тематика и повече младежи в салона.

Искам да ви кажа също, че като секретар на нашето дружество тука аз разговарях с тези младежи, които бяха упоменати в разпределението, които са пет без мене, аз не севключвам в това число, и те ми казаха, че са готови да работят над тази пиеса след обед успоредно с "Крал Лир" и са готови да направят всичко, което е по силите им, за да има успешен изход тази пиеса.

Накрая да обобща всичко казано до тук. Аз подкрепям решението на нашето ръководство да се включи в репертоара на нашия театър тази пиеса.

Благодаря.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Искам да започна с крилатата фраза "аз съм много смутен" на другаря Филипков. Струва ми се, че по-лесно можем да бъдем в съвета по няколко пункта.

Преди всичко какво мислим за тази пиеса като художествено произведение, която ни беше предложена да прочетем, и какво е мястото ѝ в нашите заглавия.

Какво донася тя като храна за актьорите.

И разбира се като вариант или като нюанс - е ли за нашия театър изобщо.

Мислех да започна от тези неща, които са по-периферни като проблем или като изискване. Т.е. слагаме в заглавията една съветска пиеса. Обръщам ви внимание - съветска пиеса. Тя минава за съветска пиеса. Трябва да бъде съветска пиеса. От една от ре

публиките, която, навярно по наша вина, защото аз не познавам естонската драматургия, не ни е показала или ние не сме показали драматургията ѝ. Не знам дали няма да бъде за първи път.

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ: За втори път. Една по-лоша пиеса се игра.

ОБАЖДАТ СЕ: Коя пиеса?

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ: "Блудният син".

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: "Осъденият дом".

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Какво имам пред вид, като казвам, че е съветска пиеса? Далече съм естествено, никой няма да ме подозре, предполагам, в намерението да защишавам теза, че като е съветска, тя трябва да отговаря на някакви определени качества, на някакви схеми, с които доста посвикнахме, но в последните години отвикваме.

Не ме шкира, че тя не прилича по морал на съветска пиеса. По морал на съветска пиеса не прилича и "Бяг". Тя не е по схемата на съветска пиеса. Но работата очевидно не е в това. Това по въпроса, че все пак ви казваме съветска пиеса.

За заетостта на актьорите няма даразвивам въпроса, защото колегите казаха преди това. Очевидно, ако насочим вниманието си към това разпределение и не го обърнем с главата надолу, за което също се говори тука, тази пиеса не върши работата "заехме артисти". Заехме артисти, но още няколко души, десет души да се включат в работа, което е много необходимо за театъра ни, за трупата ни.

И още един въпрос във връзка с това, според мене много важен. Това е въпросът за новооткритата ни камерна сцена - един малък театър с претенции. Всички тези камерни сцени предполагат малко по-зорко око, малко повече внимание. Тука не е въпросът дали се експериментира на тази малка сцена, а е, че обикновено

проблемите, поставени на това малко полезрение, трябва да бъдат по-релефни, т.е. по-категорични, по-сложни, по-дълбоки. Художествените достойнства на литературните материали трябва да бъдат категорични, несъмнени.

Разбира се и аз бих казал, както всички вас, че аз не подлагам на съмнение качествата и достойнствата на гост-режисьора. Далеч съм от тази мисъл.

По-нататък, говорейки, доколкото все пак трябва да се аргументирам, ще кажа, че се досещам какво може да стане от тази пиеса.

Но въпросът е на какво трябва да потеглим. Да задържаме вече постигнато нещо за краткия период, в който камерната сцена функционира, или да правим компромиси? За да задоволим нуждата от камерни пиеси, да правим компромиси? Да решим. Е, като няма други, ето тази.

Първо, аз съм убеден, знам, че камерни пиеси има повече, отколкото за голям театър. Това едно.

Второ, всички ще се съгласите, че ние все пак направихме някакво ниво за този етап. От него ние в никакъв случай не бива да отстъпваме!

Тука се спомена за "Клопка" и се каза: вижте каква изненада ни донесе спектакълът.

Колеги, това не е вярно! Спектакълът "Клопка" не е изненада от пиесата "Клопка". Че е станало представление е съвсем друг въпрос. Но той не разглежда точно това нещо, този невралгичен момент. Трябва ли да се прави компромис и да се закърпи работата, да се направи представление?

Т.е. нашето изискване е за драматургичните материали за камерната сцена, разбира се и за голямата, но за камерната, понеже няма още създадено, понеже се създава, трябва да се гле-

да малко по-внимателно, малко по-строгичко.

И ето сега за пиесата. Искам да опонирам на Валя Гиндева. Тя сравни принципно, поставяйки въпроса за работата на съвета - аз не съм бил на този съвет и естествено не говоря субективно - но ми се струва, че работата не може да се сравнява. "Януари" е съвсем друго нещо, съвсем друга работа и може тогавашният съвет да е казал: това не е за нашия театър. Аз не съм бил в този съвет. Днеска, въпреки че съм гледал реализирана пиесата чудесно, ви казвам: "Януари" не е пиеса за нашия театър! Не беше и не е. За да стане "Януари" интересен спектакъл, предполага съвсем друга трупа. Ако искайте, вярвайте. Ако ще да дойде същият режисьор или същите двама или трима режисьори, които направиха спектакъла, пак не можем да направим с нашата трупа това! Работата е съвсем друга.

За това с пресата. Може ли да бъде аргумент това, че пресата харесала един или втори спектакъл?! Независимо дали в нашия или в друг театър. Бива ли да се будалкаме тука! Пресата може да ѝ текне да пише за спектакъл или за пиеса, която няма качества. Пресата излъчи, още повече този сериозен институт телевизията, информация с литературен обзор, драматургичен, за една много слаба пиеса, която в момента върви на една сцена в столицата. А пресата не обелва за пиесата, не за спектакъла, "Емигранти". Не обелва зъб! Три кратки информационки, че се играе пиесата!

Може ли да бъде аргумент това, че пресата била откликнала!

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Още повече пиесите станаха по-умни, но не станаха по-морални.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Да. Разбира се. Тя се развива. За съжаление в тази посока.

Какво ме безпокои в пиесата? Най-напред какво виждам?

Без съмнение авторът е с благородно намерение. Проблемът, темата в пиесата е повече от злободневна. Тука аз съм съгласен с Валя. На тази тема направени произведения в киното, в театъра сме гледали чудесни, а в живота работата е още по-богата и много по-сложна.

Има ли такова нещо в пиесата? Т.е. успял ли е, реализирал ли е това благородно намерение?

Според мене не. И защо мисля, че не?

Работата се дели на две половини, които се облъскват в пиесата, за да се получи крайният резултат, от експлозията да се получи плодът. Той ни дава една картина на една млада семейна двойка и заедно стова, паралелно с това разкрива причините защо тази картина е такава. Ето това се дели на две части:

Едната страна е възрастната двойка, т.е. това, което младите наследяват.

Другата страна е самите млади и условията, в които живеят.

Струва ми се, аз така го усещам, че старата двойка е написана добре. И възрастният човек е добре, и майката е чудесна свекърва. Не кой знае колко оригинална, но все пак интересна за гледане и става чудесен образ. Бащата - също.

И опираме до младите, които според мене са бедата в пиесата.

Че така сложно са устроени младите хора и че така сложно може да протече една среща или както е в пиесата и най-често в живота, едноразминаване в брака, ние знаем. Но като се стигне до това все пак не всичките и не чистата истина, все пак да се потърсят причините, ето тука аз не разбирам нищо!

СЛАВКА СЛАВОВА: Няма ги.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Аз не разбирам защо е станало това! Разглезени деца колкото искаш! Момчета или момичета. Самотни пораснали момчета или момичета колкото искаш! Тръгнали да се оформят и не са успяли да се оформят сами. Но в крайна сметка нали все пак трябва нещичко от това да излезе! Тази вивисекция да оставим, че тя не е клинична, тя не е показана на сцената като в клиника, такова нещо е правено блестящо, виртуозно, а то има такава претенция. Виртуозно направено, че става самоцел. И си казваш: Ама как се разголиха! Как се разрязаха! И те оставям! Ти си прави изводите!

Не смятам, че случаят е такъв. Рязането е грубо, неестетично. Според мене е далече от изкуството. Нещо, което не предизвиква нито размисъл, а може да предизвика, колкото и да го завоалираш, отвращение.

Ще се върна пак навъпроса, че това е съветска пиеса, Това не е за пренебрегване. Казвам ви още веднъж. Далеч съм от мисълта, че трябва да покажем комсомолци, които са приятни. Не! Тези са други комсомолци. Но това написано в тази пиеса може да бъде всякъде! Всякъде може да се случи!

Тогавата достига ли се до обобщение, което е общочовешко, независимо от строя, независимо от това северна или южна е републиката или е щати или е един от щатите?

Според мене не се стига до такова общочовешко обобщение.

Най-общо искам да кажа, че диалогът на места сполучлив, изведнъж отива, поради желанието да се шокира зрителят, защото и такъв вид театър има и аз мисля, че такова нещо преследва авторът - да шокира, да предизвика. Не случайно накрая иска да ме убие с харпуна в залата.

В желанието си да шокира работата е гнусна, направо

гнусна!

Какво вярвам, че може да стане?

В голяма степен тези мръсотийки може да се пооблагородят. Зрелище, любопитно зрелище на тази злободневна тема съвсем сигурно може да се направи. И в крайна сметка съм убеден: представлението ще се гледа и даже с удоволствие! Т.е. с любопитство най-малкото.

И пак ви казвам: убеден съм, че не бива да го гледат при нас!

За разпределението изобщо не смятам да говоря, защото ако то иде да задоволи нуждите от роли за една част от трупата, то не задоволява. То не задоволява тази нужда! Това разпределение.

Ако ли се реши, че пиесата трябва да се играе, бих могъл да говоря тогава. Но сега по това разпределение не искам да говоря не защото е сполучливо или несполучливо, а защото то не задоволява тази необходимост, поради която ни беше казано от директора. Беше ни казано, че и това идва да свърши пиесата.

Не казвам това, че успоредно с "Крал Лир" или не. Разбира се, че в никакъв случай не бива да бъде зает актьор от "Крал Лир"! От къде накъде! Тя е съвсем друга работа. Това е друго нещо.

Наистина артисти, които са свободни. И ако ще да е друга пиеса, не тази. Трябва да са артисти, които нямат работа в момента. И то тези от отговорните задачи от "Крал Лир"! Как заедно с "Крал Лир" ще правим това! Не може да си го позволи нашият театър да прави това!

Благодаря за вниманието.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Колеги, понеже разговорът днеска на нашия художествен съвет по повод на пиесата на естонския автор Ен Ветемаа взе един тревоженообрат по отношение на пиесата, искам просто да кажа някои неща за самия автор, защо точно тази пиеса избрахме, защо на нея се спря нашето внимание, и да се опитам по някакъв начин да коригирам това впечатление – черно, гнусно, отвратително, което е оставила във вас, за мене даже малко необяснимо. или може би действително тука се разминават някъде представите на поколенията ни за остротата и затова този разговор днеска ми е особено любопитен не с извода, който ще се направи след това, а просто ми е любопитно защо стана така.

Този автор – Ен Ветемаа – отдавна е в кръга на нашето внимание, поради тази причина, че едно поколение белетристи съветски от ранга на Разпутин, на Юрий Трифонов, на Волударски, на Белов, Ен Ветемаа в Естония – този човек е роден 1936 година. влезе с една особена психологическа плътност, острота и тревога в днешния ден, с едни интересни духовни, интелектуални търсения към нашата съвременност, които не винаги водят до това, което сме имали като привичка дори, до едни такива щастливи и оптимистични в малко по-лековатия смисъл на думата казано финали в решението на тези жизнени проблеми.

Ен Ветемаа напоследък се обърна към драматургията и то негово обръщане към драматургията също роди едно своеобразно явление. Това е един от доста играните съветски драматурзи в момента. В момента се играе и на московска сцена, играе се и в целия Съветски съюз. Неговите романи "Реквием за устна хармоника" и "Монумент" се смятат за едни от големите белетристични платна на съветската литература в момента. Един много крупен автор, който с този подход – остър, напрегнат, с една особена психологическа съвременна плътност към проблемите на действи-

телността - донесе със себе си в театъра нещо ново като явление. Ние всички тука сме свидетели, поне не вярвам някой да отрече, че действително първото впечатление, което оставя тази пиеса - "Вечеря за петима" - е, че тя е странна. Странна! Тя е необичайна за нас, необичайна е за нашите представи за много неща, включително и за този подход към младежката проблематика.

Сега къде ми се струва, че ние се разминахме тука в художествения съвет?

Когато съм чела тази пиеса и когато съм мислела за нея и нееднократно сме обсъждали в литературното бюро и с директора тези проблеми, струва ми се, че тука се забравя, че тези двама души - Илмар и Кадри - се обичат. Цялата канава, основа на пиесата е на тяхната любов и това е абсолютно неподправена, съвършено искрена любов. Не случайно през цялата пиеса преминава тази тяхна игра-закачка: от какво са направени момчетата, от какво са направени момичетата, тази така чиста, поетична страна. Но тя е недостатъчна да устои, да запази едно чувство в живота.

Има неща, които не директно, а косвено в хода на пиесата и на действието авторът извежда във финала. Действително от какво са направени момчетата и момичетата и кой ги прави? Не са ли именно те, които трябва да се направят в живота едни или други? Те не могат да бъдат от малиново сладко и от бисквити направени. Защото престъпването на най-елементарни азбучни, нравствени истини в живота съвсем незабележимо води до една безхарактерност в Илмар, който започва да пие. Такива едни абсолютно безобидни на пръв поглед конфликти, към които авторът се отнася с много хумор и с много ирония, и в залата ще има смях на това нещо. И аз просто не мога да разбера защо така се породи в художествения съвет опасението, че това ще бъде една мрачна пиеса.

Напротив, в тази пиеса, в този спектакъл, ако ние го

осъществим, ще има много смях. От тези ежедневни, познати на всекиго близки и обичайни семейни разпри, разправи, този тип малко-даже ако щете жанрова, семейна война, която се води между двамата съпрузи, изведнъж авторът постепенно ни повежда към това как предизвикателството един към друг, което е много характерно като психологически уловено в младото поколение което идва, как това предизвикателство така напук, на инат постепенно води до едни неща, които започват една верижна реакция, която е трудно управляема дори и се стига до една катастрофа достига се до едно престъпване на нравствени позиции, преминаването на границата между допустимото и недопустимото. И човекът Ветемаа, творецът Ветемаа с една тревога изследва тези неща, докъде могат да доведат тези неща, до какво осакатяване един на друг в тези младежи, в това семейство може да се стигне.

Тука има едни други проблеми, също така социални, които за мене са много любопитни, неговият подход специално към тях. Действието се развива неслучайно в миньорски град в Естония. Това не е в столицата, а е в миньорски град. И зад тази камерност, която той дава на пиесата, зад това, че те непрекъснато говорят за саждите, за въглицата, за климата на тази местност, за некрасивостта на природата в този миньорски град, ние получаваме постепенно едно обратно усещане. Неслучайно Кадри започва да говори за красотата на тази местност, за това, когато се запаят тези купи с въглища. И се оказва в моите лични субективни представи, че става въпрос за саждите, за чернилката която е вътре в човека, а не за тази голяма действителност, която е извън дома на Илмар и на Кадри.

Проблемът, който още ме вълнува, е това, че неслучайно авторът завършва тази пиеса с една въпросителна, когато Илмар завършва и казва към публиката: Вие не може да ни помогнете.

Вървете си, махайте се! Ние сами не знаем как ще свърши всичко това.

Това е в момента, когато Кадри си е тръгнала. Те не знаят как ще свърши това нещо. И на мене ми се струва, че тука авторът неслучайно дава възможност на тези така да се каже съвременни Адам и Ева след тяхното грехопадение мисълта дали те ще имат възможността да живеят на тази земя.

Много е интересен този автор. Не можем да му срещем уменията да изгражда едни интересни, необичайни, странни и познати в същото време от живота типове. Безкрайно интересен ми е Илмар като характер.

Не става въпрос за пияни. Между другото това е един много болен проблем също

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Пияници са всички.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Не става въпрос за това. Дали ще го показваме или не, но той съществува в живота и срещу него трябва да реагираме.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Защо трябва да го показваме това нещо на сцената?

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: То съществува независимо дали ще го показваме или не. Страшни са последствията на това. И ми се струва, че тука нещата са показани художествено много ярко, точно, психологически плътно. На мене лично ми действа по друг начин пиесата.

И мен ме занимава сега в този момент разминаването ни някакси между поколенията.

СЛАВКА СЛАВОВА: Тони, там е работата че всичко това е във вашата фантазия, а не в пиесата.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА: Зависи от прочита на пиесата.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: И още нещо искам да кажа. Тази

пиеса и разпределението, което ние сега можем да препоръчаме или да не препоръчаме със свои бележки към това нещо, в това предложението разпределение, обявено вече от директора в миналия съвет за обсъждане на тази пиеса, може да се върже с десет спектакли, което ще даде възможност да се играе паралелно със спектакли, които нямат долу двойки в момента. Аз вярвам в сценичната реализация на тази пиеса и не смятам, че тя е художествен компромис в нашия репертоар на камерната сцена.

Лично аз смятам, че пиесата има безспорни качества за влизането в нашия репертоар, тя е интересна, тя е необичайна, има нови неща, които да се кажат с нея, и не смятам, че това е в моята фантазия.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Аз искам само две думи да кажа.

Без да повтарям просто искам да кажа това. Не повтарям другарите, които се изказаха преди това. Подкрепям напълно това, което казаха Черкелов, Николайчо, Славка Славова и пр. Смятам, че тук ние не обсъждаме разпределението или да речем темата на пиесата, която е сложена вътре. Ние разглеждаме пиесата като такава, като художествен факт.

Според мен, доколкото аз разбирам и като член на съвета бих дал такъв съвет: тази пиеса не е за Народния театър и не бива да се поставя в Народния театър. Това е моето мнение. Не става дума за проблема, който е сложен. Става дума в художествено отношение. Тази пиеса лично аз не харесвам. Мене страшно много ме смущава и смятам, че не е за Националния академичен театър.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: Без да смятам че пиесата е блестяща или някакво откритие в театъра, аз мисля, че тя заслужава все пак нашето внимание. Мисля, че абсолютно справедлив е начинът, подходът на художествения съвет към една съвременна пиеса, кога-

тотя ще намери своето първо реализиране тука при нас, наша или не наша българска пиеса. Към тях ние сме особено бдителни, особено внимателни, тъй като много често сме свидетели на недовършени пиеси, които тепърва трябва да се правят в театъра.

Мисля си от друга страна, че никак не е маловажен факт кой ще реализира пиесата и какво мисли за нейната реализация. Аз познавам Димитър Стоянов от дългогодишната ми съвместна работа и затова аз бих си позволил да кажа, че вярвам в него и^в това, което той ще направи, тъй като без да ми е разказал целия си замисъл, все пак споделяйки някакви мисли с мен предварително, горе-долу ми е ясна насоката, в която ще върви. Тя е твърде далече от тези крайни резки отрицания и тези крайни резки, категорични бих казал, понякога необосновани твърдения за онова, което пиесата съдържа, като едно определение, което тука доминира - пошлост.

Аз не мисля, че пиесата е пошла. Твърде смело, категорично и прибързано е такова изказване. Разбира се, ако трябва да вземем откъслечни реплики, ние можем да го направим това нещо, както направи Николай с отделни реплики. Това и с Шекспир може да го направим и с едни от най-великите драматурзи.

Пак повтарям - не мисля, че пиесата е блестяща. Мисля, че в пиесата има един проблем, който е интересен, поне за мен, така, както го пречетох, и той не е третият, както Валя го формулира - двама души се обичат, а той е според мен първият и основният. Двама души се обичат, много се обичат и въпреки това живеят много лошо, живеят ужасно бих казал. И цялото изследване на този проблем, ако мога така да кажа, би дало отговор защо това е така, или опит да се даде отговор защо това се получава на практика така, с такива ярки и драстични ситуации, каквито изобичуват в пиесата.

Наред с тези ярки ситуации в пиесата има едни ярки характери. Те никак не са инфантилни и никак не са случайно и тезисно поднесени от автора.

И затова аз бих подкрепил това предложение на Коко, което не знам защо Митко така мимоходом отмина. Все пак с няколко думи да изясни намеренията си. Защото много е важно какво ще каже този, който ще прави пиесата. Ние може по различен начин да си я прочетем. Аз разбира се също съм бил свидетел на пиеси, които тука са се отхвърляли и след това не са имали такъв страшен резултат.

Позволете ми да дам един пример нескромен с една пиеса, която аз реализирах преди десетина години. Тя се казва "Легенда за Гоце". Които са били от стария съвет тука, знаят с какъв неистов хихот беше посрещната и отхвърлена на две четения тази пиеса. Ама страхотен! Тези отрицания сега в съвета са нищо в сравнение с тогавашните. И все пак мисля, че стана едно прилично представление. Пак повтарям: извинете за нескромността, тъй като аз правих това представление.

Когато тука изслушах съвета, на мене ми идваше да се самоубия, понеже вече бях натоварен с реализирането на пиесата. Вие знаете, че театърът тогава я отхвърли и тя се прави даже не в този театър, а в друг театър. Както и да е, това няма значение.

Мисля, че - пак потретвам мисълта си - особено важен е погледът на постановчика - поглед оптимистичен от тези няколко думи, които той е казал пред мене. И аз затова моля не, а настоявам Димитър Стоянов да защити пиесата, тъй като знам, че той не е служебно натоварен и не служебно приема тази постановка, а я приема, мислейки, че може да намери нещо по-сериозно и по-дълбоко, отколкото това, което на пръв поглед на един прочит

на едни хора, които все пак бихме дали съвети, но не бихме се ангажирали с реализирането на тези съвети, да ни представи вида, как би изглеждала в неговите представи, поне сега, макар и далечни, без да бъде подробно режисьорско експозе, но в най-общи представи какво той ще търси от тази пиеса. Чак тогава бихме могли да се замислим по-сериозно дали наистина имаме основание да приемем или да отхвърлим съвсем категорично тази творба.

Това е, което искам да кажа.

ПРЕДС САВА ХАНЪМОВ: Искам да уведомя съвета, че директорът ме помоли да ви кажа, че ако пиесата бъде разпределена, във връзка с последното заседание на нашия съвет, на първата, втората или третата репетиция - зависи от уговорката с режисьора - художественият съвет ще бъде поканен да изслуша сложната дума експозиция или въвеждане на режисьора в пиесата.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: Точно затова аз си спестих първоначалните думи.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: А не искам това нещо, Митко. Просто няколко думи искам да чуя какъв е твоят поглед, твоят първоначален прочит, както на всички останали. Това би дало известна ориентировка върху проблема, който обсъждаме. Да остане или да не остане пиесата.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: У кого ориентировка?! Тукавсички хора са малко по-умни от мене. Аз искам тях да чуя най-напред.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: Тези хора няма да реализират пиесата, ти ще я реализираш.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: Няма значение. Аз след това ще си кажа мнението.

БАНЧО БАНОВ: Понеже времето много напредна, аз искам да кажа само, че подкрепям изцяло това, което каза Антония Каракостова.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Тази пиеса и пред мене също постави много въпроси, бих казала вълнения, или както казахме летящата фраза, също бях смутена по много причини.

Първо, защото действително като я прочетох, се учудих, че дебютът на Димитър Стоянов, като смятах че той си е избрал пиесата, трябва да бъде в Националния академичен театър с тази пиеса.

Преди всичко неговият избор на много пиеси ми е правил впечатление за един вкус, за едно добро ориентиране, от което би могло да стане спектакъл.

Сега чувам, че тази пиеса все пак му е възложена от театъра. Какво може да направи един режисьор съобразно своите качества в един театър е едно. Но това, което би направил той, ако сам би предложил пиесата, според мене е нещо съвсем различно. Това ме въздържаше да взема отношение, защото действително Димитър Стоянов е наш гост и добре дошъл при нас. Но това сега малко ми развързва и мислите по този въпрос.

И вторият проблем, по който бях смутена, беше това, че в разпределението вече е съобщено, което според мен беше абсолютно неправилно, и фигурираха имена на колеги, които действително нямат работа, и които едно мое категорично изказване тука би ги лишило от работа. Не изключвам абсолютно себе си. Това е отделен въпрос накрая. Това също ме тревожеше, още повече че виждах хора, които вече бяха чули за това, че са включени в тази пиеса, виждах, че те искат да играят в нея, без да са чели. Просто само надеждата, че съществува пиеса и съществува възможност за тяхната работа. Това е вторият проблем, който ме тревожеше как да взема отношение, когато това може да реши тяхната съдба.

И трето, което е разбира се най-важният проблем, който ме кара да говоря, е действително, че аз не успях да разбера в

тази пиеса големите ѝ като литература художествени качества, необходими за нашата камерна сцена.

От тези противоречия у мен действително този съвет постави много въпроси. Бях в Естония, познавам хората, познавам доста техни пиеси. познавам деликатността и финеса на един действително културен народ. Това е четвъртото, което ме поразя и смути, защото пиесата ми звучеше невероятно, ще отворя пак скоба по този въпрос. елементарно в точната дума като взаимоотношения, нехудожествено като литература. Тези хора ме плениха с едно изящество на духа и финес, едно бих казала много по-голямо нещо, което крият в себе си, а е заложено в тази пиеса. Изведнъж си помислих и като човек, който е карал художествената си командировка от толкова години там, дали точно това трябва да се представи от Естония.

Чух Антония какво каза, но да ви кажа право, може би Виолета е права в едно - че не всеки път можем да бъдем точни и категорични за мнението си за една пиеса. Някой път съм се замисляла дали точно съм виждала всички пиеси. Може би ще бъде странно, но и Пирандело в първия си прочит не видях.

Но във всеки случай се присъединявам...

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: Не само ти.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Да, не само аз, но аз говоря за себе си.

Всички тези въпроси действително заставаха пред мене. Видях ги сега, разгледани от всички страни. Даже съм безкрайно респектирана от нашия художествен съвет. Не че не разбира, не бих казала, че това е така. Напротив, аз съм на съвсем друго становище. Тука хората действително разбират. И ако тука нещо ги вълнува, то ги вълнува основателно и от двете позиции.

Аз като че ли заставам най-много зад Черкеловото изказ

ване по една проста причина - че то спря вниманието ми надва въпроса, за които исках да говоря и които сега ясно е, че само ги разтягаме, а аз само набързо ще ги кажа; за престижа на камерната сцена.

Играем вече два сезона на тази сцена. Смята се, че тя е равностойна на горната. Нека да си кажем истината - равностойна е като художествена продукция, изискването е такова, но хората нямат традиции да идват там, свободни места намираме на най-добрите си спектакли. Всяка вечер ние въхваме за този престиж на тази сцена. И на мене ми се струва, че тъкмо изискването към тази сцена трябва да бъде много голямо.

В този план искам да отговоря на Валя единствено това. Аз разбирам проблема, аз разбирам какво иска да каже тя - че ние действително нямаме контакт с младите си хора, че ние сме задължени към тях. Та нали този проблем трябва да бъде художествено, на ниво защитен! Ами че тези млади хора ни превъзхождат искам да ви кажа с такава информация, с такъв напредък. Какво точно им поднасяме? Не е ли по-голяма тази отговорност именно към писмото на др. Живков към комсомола? Не е ли по-важно какво ние ще им покажем? Независимо че проблемът е важен.

И в този смисъл, както каза Черкелов, не смятате ли, че има много добри съветски пиеси, именно съветски на тази тема. Да не говорим за Розов и за много други, в които младежката тема може да бъде защитена с художествено майсторство. И в този смисъл аз единствено опонирам на Виолетчето. Разбирам проблема, не смятам, че трябва да правим компромис в защитата му, в художественото отношение, не в реализацията му. И какво поднасяме о сцената, защото обедняхме и как говорим. Не се ли чуваме помежду си как говорим, не чуваме ли младите как говорят. Като дойдат от гимназията, ми се изправят косите! Как говорят елементарно!

На всичко това ще им поднесем как трябва да говорят елементарно на сцената! Защото точно така говорят тези млади хора - вулгарно!

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Права си - съвсем елементарно!

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: И още нещо. Просто поддържам това, че трябва в Националния театър не всичко да се играе. И това е също мисъл на другаря Живков, който я каза на наш банкет. Не всичко трябва да играе Националният, а трябва да играе най-доброто. Това също е ключе за нас да намерим мястото си. И в този смисъл опонирам на Виолета. Трябва да бъде най-доброто, най-защитеното.

И от там в самата пиеса в художествено отношение, и в генералните неща, в генералната причина, просто една, както казва Черкела, дисекция, не съвсем морално защитена във всяко отношение.

Може би, казвам, да не сме го дочели. Това е един път прочит. Може би Тони, която се е ровила в това, е по-права. В края на краищата ние сме съвет и ще дадем само своя глас като съвет, а ще го решат други хора, които решат, че това може да се реши. В края на краищата това е работата и на Митко Стоянов.

Някакси ми се струваше, че дебютът на един режисьор трябва да бъде негов дебют, трябва да бъде негов избор. Тука се направи така на всички режисьори. Ние приехме всички режисьори, които дойдоха тука,...

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Ние сме им ги и предложили тези пиеси.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Може би, но те са си ги избрали нали.

СЛАВКА СЛАНОВА: Затова сега излиза, че ние сме невъзпитани.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Вие мислите, че се съмнявам в качествата на Митко Стоянов? Е добре, но ние гледаме пиесите му. Защо трябва с това да се почне?! Не мога да разбера дали това е най-добрият път към Митко и дали това е именно вниманието му. А защо да не дойде с една действително голяма пиеса? Нека същите проблеми да има. Не съм убедена в това. Не можете да ме убедите.

И накрая искам да кажа за разпределението. Не смятах да говоря и не смятам. Но ако евентуално се говори, защото това не е наше решение, няма да бъде наше решение, то ще продължи нататък да се движи проблемът, ако евентуално се решава така проблемът, аз искам да ви кажа, че колегите са свършено прави. Аз даже благодаря, че те взеха становище по въпроса за моето участие. Тука нека да погледнем реално нещата. Най-малко е съображението, че пиесата не е добра, защото ролята в тази пиеса, както я гледам, е много хубава. Може да стане и блестяща искам да ви кажа.

Но тука има един не съвсем нормален проблем при разпределението. Ако се разпределя за хора, които не са заети и каквито има такива вътре, които ни бяха главните съображения да не взимам отношение, то нека да бъде решено докрай. Ако това не е така, има втори генерален проблем, който допира до мене. На долна сцена аз имам два сериозни спектакъла и не понеже са много хубави ролите, а понеже става така, че там има два състава четири ги сметнете, защото Виолета Минкова заминава, двата състава на Олби трябва да играят. Това са два дни от долна сцена. Едновременно с това "Фантазиите на Фарятиев" искам да ви кажа, че има координация само на думи. А след това знаете ли какво става? Предимството идва на голямата сцена и долу на общо основание пада "Фантазиите на Фарятиев", защото Ружа е болна и аз съм заета горе. Такова е действителното положение.

Какъв е реалният момент? Реалният момент е, че сега четири представления имам аз. При най-доброто желание Ружа да е добре, случва се да е както сега, горе-долу два месеца от края на сезона не игра, сега започва по същия начин. Ами съгласете се това значи всички тези хора, ето Нина е тука, знае, да спрат да играят. От четири представления на "Фантазиите" азиграех едно. Аз се готвех за всички "Фантазии" отново като за премиера. Това не е игра въобще, защото горе имам шест спектакли в момента и съм разпределена в новата пиеса на Радичков.

Реално моля ви се погледнете! Това е невъзможно. Това е реалното.

Второ. Ще се загуби долната пиеса. За мене главно искам да ви обясня, защото тя има втори състав, но щом има втори състав и той ще си играе, нека и в първия състав да бъдат хора, които ще си поемат грижата. Аз не мога да играя само на премиерата или едно-две представления и после да почна едно разминаване в съставите, защото ако е Сашка тука, ще ви каже, че имаме ежедневен разговор и ходя да я моля да не ми прескача през четири спектакъла и тя казва: Виолета, това е невъзможно. За "Фантазиите говоря". Нека да говорим реално.

Добре излязла тази пиеса на малка сцена долу, тя на нас освобождава горните спектакли да може също да играят тези пиеси, които са излезли - Олби съвсем нова, и "Фантазиите", която е играла един сезон.

Много моля да ме разберете тука. Има един такъв момент.

И пак казвам: ролята ми е чудесна. Но има и колеги, които не играят вече и за мене е малко неудобна тази история. В съвета съм също.

КРИКОР АЗАРЯН: Понеже много неща се казаха вече, за да не се повтаряме, аз ще се постарая да бъда кратък.

Според мене тука в оценката на пиесата, на нейните драматургически качества се поляризираха нещата. Това е естествено. Но на мене ми се струва, че доста ортодоксални мнения бяха изказани, достигачи до крайности - нещо, което мисля, че не беше много справедливо. Нито пиесата, нито авторът като че ли дават основание за такова нещо.

И затова пак повтарям: въпреки това, което каза Стояноу мисля, че най-редното е той преди започването, съвсем в началото, да беше казал няколко думи и тези няколко думи за намеренията му предполагам, че до голяма степен щяха да спестят тези крайни изказвания.

От изказванията, които се направиха, аз съм най-близо до това, което каза Халачев. Смятам, че пиесата не е нещо изключително, смятам, че това не е откритие, но мисля, че не е и пиеса, за която да се срамуваме и за която, както беше казано тука, след нейната премиера едва ли не да чакаме катаклизми.

Тука е много важна гледната точка. Такива реплики - всъщност аз се повтарям - Енчо каза - и в Шекспир могат да се намерят. Много важно е не какво казва един човек, а защо го казва и кога го казва.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: И как го казва.

КРИКОР АЗАРЯН: И как го казва да. Затова е и театърът. Какво казват - това е литературата, а как и защо - това е вече театърът.

Аз разглеждам проблема в два аспекта.

Първият е трябва ли да се постави тази пиеса.

Вторият проблем е с този ли състав.

Аз ще взема отношение по следния начин и към двата про-

блема. Струва ми се, че самият факт, че се поляризираха мненията до такава степен, е едно достатъчно основание ръководството и режисьорът да преоценят избора си.

А що се отнася до втория проблем – за разпределението – тук съм солидарен с повечето изказвания, че има защо да се преоцени.

Това е, което аз мога да кажа.

ПРЕДС. САВА ХАШЪМОВ: Има ли други? Другарю Филипов? Другарката Лекова.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Аз ще кажа съвсем малко.

Започвам с това, че втълякохме в една много неприятна ситуация госта, който сме поканили. Разбира се това не е до гостоприемство или не, а просто до сериозно разглеждане на проблема, за който сме се събрали.

Плюс това се получи едно много интересно положение, един антагонизъм едва ли не на поколения. Тези, които харесват пиесата, са по-младите, а тези, които имат отрицателно отношение, са по-старите или по-старомодните така да се каже или по с някакви традиции създадени в този театър, което е абсолютно неправилно.

Както всички, аз също се доста смутих, когато прочетох пиесата и то не с оглед на проблема, а с оглед на художествените качества, за което много се говори.

Искам само, и точно за това взех думата, да споделя нещо, което винаги ми е правило впечатление – че съветските театри от слаби пиеси умеят да правят интересни представления, докато за нас като че ли е малко трудно да схванем тази съветска душевност, когато има и слаба пиеса, и в такива случаи^Вбългарският театър слаба съветска пиеса се проваля.

Това разбира се не значи, че искам да кажа, че тази пиеса ще се провали, ако се направи. Но ако действително театърът

трягне на риска да я постави, да помага за отглеждането при създаването на този спектакъл. И да има по-специални грижи към създаването на този спектакъл именно защото е съветска пиеса.

Иначе няма повече да говоря за това.

Що се отнася до разпределението, естествено и аз съм на мнение, че трябва да се преразгледа с оглед на принципите, които поставиха колегите. И искам да хвърля някои имена, за да семисли за тях, просто като имена, за които да се мисли, без да правя предложение да падне еди кой си, за да влезе еди кой си. Да се мисли за участието на Добринка Станкова, на Меглена Димитрова, на един Любчо Желязков, освен имената, които споменаха и колегите.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Понеже може да се сметне, пък и директорът при други случаи е казвал, и справедливо е казвал, че трябва да се изказваме особено когато нещата се поляризират, трудно е да искаме да имаме един вкус, едно мнение, една оценка, макар че сме в един театър и може да се каже почти всички сме обхванати не само от това, което днеска е естетически вкус и естетическа програма в театъра, и все таки до известна степен сме продължили делото на снеси големи величини, които са били в този театър и като ръководство, имам пред вид Славейков, Яворов, Вазов, и като хора на сцената. Аз ще кажа тези актьори от 30-те години: Огнянов, Димов, Сарафов, Стаматов. Никола Икономов, Зорка Йорданова, Марта Попова - големи актьори. И тогава е имало спорове в областта на драматургията, и то спорове значителни, и пак са се разделяли.

Не бива това да ни прави впечатление не бива да създава тревога в тези, които след това би трябвало да реализират, след като има такива поляризирани мнения.

Аз не съм от подръжниците на пиесата, но не се стъпва

в това, че темата е лоша. Напротив. Нито в това, че той лошо я подема и реализира лошо. Напротив. Не само добри намерения има.

Но има едни неща, които когато човек ги премерва за едни или друг или трети институт, му се струват странни и не му достигат.

А що се отнася до полярния вкус. Толстой не е харесвал Шекспир, доколкото знам. Не бива да ни бъде странно това.

Аз исках да разбера в кои театри в Москва се играе, научих сега, че била разпределена в театъра на Малая Бронная.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Тя се играе там.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Или се играе вече, не знам. Банчо ми казва че там щяла да бъде.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Мисля, че се играе.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Може би се играе.

Пиесата има право на живот и то повече, отколкото беше защитата на Гиндева, на Виолета. Тя слага пръст в раната днеска.

Но що се отнася до известни наши съображения по отношение на един психологически реализъм, каквото тука някой спомена за този съветски автор драматург - Розов, той е продължител на Чехов в известен смисъл. По-голяма защита искат колегите вероятно, така ми се струва, аз не бива да ги тълкувам, по отношение на двамата млади, техните взаимоотношения, психологията. Едва ли не се иска според мене една защита като на Достоевски. За да повярваме - за това става дума.

И веднага бих казал, че тя ще има голям успех. Невъобразим успех ще има! Така ми се струва.

И веднага бих казал, че с втората точка - вече тука аз серазличавам много от колегите - по отношение на разпределението не бих съветвал ръководството и режисьора да прави друго разпределение, или търсейки друго разпределение, той трябва да тър

си... Тука някой каза: всички са еднакво талантиливи.

Дай боже да е така, но петте пръста се различават. И в палитрата на една боя няколко души се различават, другарко Славова. Аз много пъти съм ви слушал внимателно в съветите и много пъти съм отдавал право на вашите съображения, но тука аз не мога да се съглася с вас. Не мога, не знам защо. Вероятно нещо греша, но не мога да се съглася.

1978 година и 1979 година изискват не компромисите на моя учител, когото дълбоко уважавам и почитам и ценя - Масалитинов. 1979 година, когато вкусът на зрителите е изграждан от филми, които вие гледате на скрито само за вас, киноактьорите, когато от телевизията ви се предлагат толкова интересни неща, когато пътувате много повече в странство и имате възможност да контактувате и да получавате информация, а и тука от списания, от фотоси, от най-различни източници, изискват се точни попадения и точни покрития. И тъкмо защото имаше критични съображения по отношение на пиесата, тъкмо защото в известен смисъл споделям някои от тях, които се отнасят до непълнота на психологическата защита на някои реплики, които са казани, не разбира се откъслечни, това е елементарно да се взема отделна реплика и чрез нея да се атакува произведението, още повече те са в един много сложен контекст казани, тъкмо затова на мене ми се струва, че защитата на произведението, ако стане в нашия репертоар, не като съветска пиеса, не като пиеса, която е за хората, които са с по-малко участие, а като пиеса, която може да бъде в погледа на нашето внимание най-накрая, според мене, а не в началото, най в началото, това ми е мнението, може би съм пресилил в това отношение. Аз еднакво гледам и на долната, и на горната сцена, с еднаква загриженост, с еднакъв мерник. Но тъкмо тази пиеса иска стилна защита.

Не бива в никакъв случай там да се направи, ако се търси в една боя цвета, аз бих препоръчал да се вземе първият цвят, а не вторият или третият, който върви след него. защото не сте еднакво талантиливи. Особено пък тези, които не са ангажирани. Защо пък на един човек, който идва за пръв път в театъра, сега ще му дадем това. Досега ние давахме възможност малко по-категорично и така трябва да бъде. И на Димитър Стоянов трябва да се даде възможност. Разбира се той трябва да чуе имената, защото от тях също може да има известно много силно и неочаквано, особено актьорите, които се познават помежду си. Понякога ние трябва наистина да признаем, че техните съображения са били справедливи това е доста рядко, по отношение на разпределението, доста рядко Там играят чувства на симпатии, на приятелство и естествено, ние трябва да го разберем. Но на Стоянов трябва да му се даде възможност по-свободно да манипулира.

Но не бих препоръчал с "Крал Лир" след обед да се репетира тези неща. Аз изобщо не мога да разбера как ще се носят два образа, как ще се изграждат. Близнаци-деца се раждат, но те се раждат в едни гени, в една биология близнаци. А тука в едно противопоставяне или противостоене на нещата. Така че не съм за такъв съвет.

И дори бих посъветвал Димитър Стоянов да се освободи от тези, които са заети и да търси равностойни на тях, за да могат хората да премислят нещата. Още повече че тука новите съвременни взаимоотношения между героите, между младите, между младите и старите, междувпрочем старите, Виолета е съгласна с мене, много били хубави, много били таква, но много познати и много са третирани със средствата в един план първи, който би хрумнал на човека. И в режисурата пък трябва да бъде обратното. Литературно те са известни. Обратното би трябвало. И той затова се

е спрял на тези бои. Аз ги наричам "първия цвят", да не кажа другата дума, защото може би ще наскърбя тези, които се предлагат и те не участвуват.

Не сме еднакво надарени. Това в скобички го казвам. Затова ми се струва, че постановката трябва да има едно дълбоко психологическо разгръщане и към това ще се стреми Димитър Стоянов, а не към нейната буквална сюжетност, от една страна, и буквална идейност, от друга страна. Защото това го има доста в автора непокрито. Напротив, той би трябвало с актьорите да запълни образите там, където авторът е подсказал, особено при младите хора, и не е достатъчно убедително с магията на словото обосновал и разкрил.

Мисля, че ако тя остане в нашия репертоар, на всяка цена пък трябва да се търси и другото, за което тази пиеса идва за първия показател.

В Националния ни театър или в Народния ни театър, както аз обичам да го наричам, хубаво е това, че той се стреми на първа линия да бъде към всичко онова, което е по-негативното в живота, онова, което е по-за разобличаване. Точната дума не е и мисълта ми не бива така да се схваща, но предполагам, че членовете, които са такива знатоци, разбират за какво става дума.

Ние трябва да търсим и обратното - онова, което в живота го има много рядко и за което др. Живков - тука споменаха няколко пъти членове - писмата му са да намерим и другото, което носи перспективата на оптимизма, перспективата на щастието, перспективата на ... хайде ще го нарека буквално, за да стана ясен - на бялото, на красивото, на онова, което е нравственото и т.н.

Такава пиеса в нашия репертоар би трябвало да има, съвременна, българска или съветска, или каквато и да е. Изобщо тази страна трябва да бъде грижа на литературното бюро. Те вероятно

я знаят.

Иначе пиесата с всичките ѝ достойнства и с всичките ѝ непълноти и недостатъци има право на живот за един театър, какъвто е да речем театър София. Но ние сме дръзнали да я вземем, тогава трябва с най-големите си сили да я направим. Ако почнем така да искаме да отменяме и да търсим незаетост на някои колеги, ние трябва да ги търсим тях като една грижа на нашия съвет в цялостния ни репертоар, в цялата ни продукция да търсим да им намираме достойното и отчитащо човешкото достойнство място, а не така тука да се предлагат или да отпадат. Защото, аз ви уверявам, няма да намерите творец, който 90 % не, ами 25 % да иска да удовлетвори въпиешата нужда, за която хората тука претендират и с основание претендират. Първо, актьорите имат право на работа и второ, членовете на художествения съвет, най-вече актьорите, би трябвало да защитават това нещо. Но да го защитават в границите на една пълна художествена реализация.

Ами нека си помисли ръководството на театъра за тези съображения, които чу. Аз смятам, че пиесата има право на живот и може и в нашия театър да бъде, но след като имаме и другото, а понеже това взимаме по-напред, другото трябва да се търси, и то трябва да бъде една голяма грижа на съвета.

А на Димитър Стоянов не му препоръчвам да търси по линията на най-силното, което има театърът, за да защити достойно пиесата за онези художествени непълноти бих казал аз, за които другарите говориха тука.

ПРЕДС. САВА ХАШЪМОВ: Ако няма други отношения, давам думата на др. Димитър Стоянов.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: Аз още веднъж искам да благодаря на ръководството на театъра и на художествения съвет на Национални театър за удоволствието, че цели три часа вече те се занимават

с пиесата на Ен Ветемаа и то се занимават именно с нейните художествени качества. И тук-там прокрадналите се мисли за социалното задоволяване на този или на онзи творец бяха оставени на заден план. И така би трябвало да бъде в един художествен съвет.

Връщайки се назад преди няколко години, аз с удоволствие си спомням за работата си като асистент в този театър и винаги той е бил за мене един красив миг в цялото ми присъствие като творец в театъра. Аз знаех, че разговорът в художествения съвет на Националния театър ще бъде именно такъв или поне очаквах да бъде такъв и никак не съм изненадан. И всякакъв род думи от типа на "ние с нашия гостенин постъпихме така и така", "ние трябва да бъдем внимателни" аз не приемам върху себе си, а точно обратното смятам, че така трябва да се разговаря. Не случайно останах последен, защото, пак повтарям, бях убеден, че тук са събрани индивидуалности, а всяка индивидуалност има собствен поглед, собствен начин на усещане на нещата именно в тези полярни крайни мнения, които може би само тука могат да се срещнат, в други театри трудно биха могли да се срещнат, би могла да бъде от полза.

Що се отнася до пиесата на Ен Ветемаа, аз също трябва да кажа няколко думи и затова съм се и подготвил. Позволете ми да ги прочета, за да не останете с впечатление, че аз се коригирам, т.е. онова, което съм мислил преди да вляза в тази зала, е същото, което ще кажа и сега. И няма да прочета всичко, а само част от онова, което ми се струва, че има в пиесата.

И така ще чета само части.

"Вечеря за петима" - една на пръв поглед^о нищо неблестяща пиеса. Сюжет - повече от банален. Тука ще цитирам малко Николай. Двама млади вече не могат да се понасят. Тази вечер идват на гости родителите на момчето и само увеличават и без това незрявия конфликт. Избухва скандал между майката и снахата. Стари-

те, обидени, отиват да нощуват в техни познати. Същата вечер в дома пристига един работник, приятел на момчето. Когато се напишат и мъжът жестоко наскърбява жена си, за да му отвърне, тя през нощта спи с приятеля му и на другия ден признава това на мъжа си, вече крайт между тях е неизбежен, но не толкова заради изневярата, а просто защото са престанали взаимно да се уважават.

Наистина какво интересно има в тази така тривиална история!

Струва ми се, че основното и важното, което тука мога да открия аз на пръв поглед, четейки няколко пъти вече произведението, са едни неповторими човешки съдби или поне непознати на мене, в много произведения. Ще си позволя да цитирам една мисъл на Монтен. Монтен на едно място казва: "Всичко, което е извън границите на нормалното, е предмет на пагубни тълкувания. То може да бъде трансформирано и отнесено към едни хора по един начин и към други хора по друг начин."

Тази мисъл отново се потвърди в тези две крайни полярни мнения, които съществуваха. Струва ми се, че един от основните проблеми, които съществуват в тази пиеса, това е проблемът за разминаването между хората. Вие го усещате. Аз не изключвам факта съветска действителност, наша действителност, в която колкото и ние да говорим, че живеем в един задружен колектив, все повече и повече започваме да се интересуваме от проблема защо хората се разминават, защо живеем в един блок и не се познаваме, защо се интересуваме само от личните си съдби. За все по-скъсващите се нишки между тях. Изглежда се оказва болест на нашето време.

Ако се огледаме дори между събралите се тук в тази аудитория, ще разберем, че много малко се познаваме. Живеем в

една сграда, работим на едно място, вълнуваме се от едни и същи проблеми, а почти нямаме като че ли нищо общо.

Най-дефицитното качество за мен днес е любовта между хората. И струва ми се, че това е основният проблем, който аз за себе си откривам в пиесата - любовта между хората. Ето за това става и дума в тази пиеса. Дайте да си спомним онази реминисценция, когато момчето се опитва да говори с баща си, а момичето с майка си, и после идващия приятел и танца на всички, където всеки с всекиго танцува и никой с никого.

И обратно на тази отчужденост - едно желание у героите да не бъдат кръгли нули, да намерят начин да реализират себе си, да съществуват пълноценно в живота.

Ако в редица песимистични западни пиеси героите не намират изход, ако само се блъскат между проблеми и накрая стигат до извода, че всичко е свършено - случайно употребявам заглавието - тука ми се струва, че не е точно така.

Героинята Кадри, която носи макар и условно положителното начало, все още има сили да търси изход, да се спасява чрез труда - единствено възможния за автора изход. И не случайно толкова често той ни напомня за шума на големия град, за преминаващите с грохот вагонетки, носещи вгляща, т.е. топлина за хората. Социалната среда в която живеят героите, остава извън стените на този дом. Но макар и много дискретно, авторът ни дава достатъчно поводи да разберем, че единственото спасение от климата на този дом е там, при бригадата, сред хората.

Междувпрочем тука има една малка, съкратена сценичка, която слушайки всички вас, може би трябва да върна. Това е озани сценичка на бригадата, когато те идват при него, Но не знам как тя би звучала на камерна сцена.

Затова и основната идея на автора и за мен в тази пиеса

се открива в следната реплика, казана чрез устата на главната героиня: "Трябва да сменим климата" - казва тя на едно място. Само тогава героите могат да реализират себе си, да намерят истинското си място в живота. Защото, както самият автор твърди, нашият живот е като колекция събрани пеперуди. Т.е. реализирани и нереализирани мечти. Унищожим ли колекцията, мъчно можем да съберем подредените с толкова труд пеперуди, защото те се разсипват и стават на прах.

Погледната от този аспект, пиесата звучи и като едно предупреждение към всички нас: Хора, не разсипвайте така бързо всичко, което с толкова труд сте създали! Много по-лесно е да се разделим, отколкото отново да се съберем!

В много беглата справка, която открих за Ен Ветемаа, чета: "Той принадлежи към онова поколение, което донесе със своето творчество интелектуални и духовни търсения за нравственото израстване и формиране на младото поколение. На тази основна тема в своето творчество Ветемаа остава верен и в тази си пиеса. При това всичко е направено много незабележимо, без груб морализъм, недиректно, а иносказателно. Умението на автора да си служи с подтекст, да използва поетически метафори ни задължава да търсим най-точното тълкуване на всяка фраза. А какво по-хубаво от това?! И то на камерна сцена, където като пред филмова камера може да следиш и най-малките колебания, психофизическото състояние на героя.

Всъщност това е като че ли и най-интересното за мене в тази пиеса - да се проникне във вътрешния свят на човека, да се постареем да намерим причините за неговите постъпки. Спомнете си колко души от вас задаваха непрекъснато въпроса: защо тези млади хора са стигнали до тука? И аз съвсем докрай не бих могъл да ви отговоря, защото ако съм съвсем наясно на днешния ден

защо те стигнаха до тука, аз утре няма да имам бариери в спектакъла, а ще ви кажа точно как всичко ще протече.

Но ето това е, което мене много ме привлича в пиесата. Искане ми се да цитирам Милтинис - един от големите съветски режисьори днес. В едно интервю той казва:

"Театърът, както аз го разбирам, е метафора на живота. Творчеството - това е изучаване на живота, извличане на неговия смисъл! Това аз откривам в тази пиеса. Тя е толкова ежедневна и толкова на пръв поглед нещата в нея са - кой каза? не се съгласявам с тази дума и ми се струва, че е крайна - тиня - но толкова като че ли банални, обикновени и познати, че ако от тях може да се извади метафората на живота, тогава би се получило наистина нещо значително, наистина нещо добро.

Затова и в театъра да се играе само като в живота е много малко. Може на сцената майсторски да се възпроизведат 100 подробности, но можем да се съсредоточим върху една-две от тези 100 подробности, за да предадем смисъла на битието, представата ни за него и тогава ще се получи ето тази метафора на живота, за която говоря.

Към много подробно, детайлно анализиране на постъпките на героите, към изследване на причините за техните постъпки, защо Илмар е станал алкохолик, кое накара Кадри да спи с Марк, какви цели майката, иронизирайки и унищожавайки през цялото време Кадри, защо бащата се държи така и т.н. и т.н.

Разбира се аз бих могъл много повече да говоря в тази посока, но сега искам да затворя тази скоба, тя не е и защита да ви кажа на пиесата, но отново искам да се присъединя към това, което казаха останалите колеги в болшинството си.

За мене пиесата е добра съветска пиеса. Добра съветска пиеса! Нито отлична, нито слаба. Аз съм убеден, че от нея може

да се направи добро, дай боже и много добро представление!

Но слушайки всички изказали се до тука, моето предложение е следното: директорът да бъде запознат с целия този разговор, аз отново да го чуя и тогава вече да се реши тази ли ще бъде пиесата или може да се намери по-добра.

Ако вие ми задавате въпроса: можеш ли да намериш по-добра? Аз ще ви отговоря: да, мога да намеря по-добра. Но ако ми задавате следния въпрос: можеш ли в тази много по-добра пиеса ти да гарантираш, че ще заангажираш само хора извън "Крал Лир", аз на това трудно бих могъл да ви отговоря. Защото покрай всички останали изисквания към мене в разговор с директора беше проявено и следното изискване, което аз горещо приветствувам - да се заангажират млади хора, особено от тези млади, които токущо са влезли в театъра.

Да се има пред вид, че могат да бъдат заангажирани хора ангажирани във второстепенни роли на "Крал Лир". И затова аз си позволих някои от тези млади хора да сложа. Не защото съм пренебрегнал други колеги, които също така добре познавам, както и тези млади хора, които имах пред вид.

И в краен случай, ако е неложително и необходимо, някои актьори, които искаш, на които безкрайно много държиш.

Но ето аз заявявам: ако се стигне до разпределение на пиесата, всички мотиви на Виолета Бахчеванова аз уважавам и колкото и да ми е мъчно, че трябва да се разделя с нея, но няма да я включа в разпределението.

Но пак повтарям: за мене въпросът е в две посоки. Едната посока е пиесата ще се работи ли и това не касае мене, а това касае художествения съвет на Националния театър, който има максимални изисквания, вероятно такива трябва да бъдат. И вторият въпрос е: ако тя се работи, вече въпросът за разпределението в

този вид, в който е, с изключение на името Виолета Бахчеванова, като на нейно място аз предлагам народната артистка Лили Попиванова, за която вие не казахте, но ето аз се сетих.

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Ти знаеш ли, че аз я имах пред вид

ДИМИТЪР СТОЯНОВ: Е нищо, аз пък тайно симислех и за нея
Та това мога да кажа с няколко думи.

Защо се породи идеята за следобедни репетиции?

За това защото тези млади хора, за които аз говорих, те са заангажирани в "Крал Лир" сутрин. От една страна.

От друга страна, на мене ми се искаше в пиесата малко дете секазва да изясня идеята по посока на онова какво искам да кажа. И затова привлякох един млад композитор като Юри Ступел, дори разговарях с една млада поетеса като Миряна Башева, която ще напише стихчета към някои неща, и някои от нещата, които ви се струват твърде мъгляви и твърде метафорични, малко да се пояснят.

Но не бива да забравяме, че в момента голямото количество съветска драматургия е вече малко такава. Аз не бих казал негативна, но тя гледа реално и трезво на нещата. Автори и като Виктор Розов, и като Арбузов пишат днес, но те вече не са онези първи автори, които бяха преди 10-15 години. Не бива да забравяме. Никой вече не гледа розово на съветската действителност. А пък самите съветски другари най-малко гледат розово!

Наскоро имах удоволствието и за себе си в първия миг шокиращия факт, да гледам един спектакъл на Таганка - "На кръс топът". И се ужасих от факта как те разглеждат проблема за предателството и колко страшно го разглеждат! Без ни най-малко да се смущават от това. Въобще други са моралните измерения на онова, което днеска вълнува съветския човек. Според мене то вълнува и нас. Изграждане на личността! Ами този проблем - алкохолиз

мът - е жесток бич при тях! Отворете всяка вечер съветската телевизия и вие ще видите какво правят те. Видни професори, академици, какви ли не заслужили деятели ги изваждат пред 250-милионния съветски народ и ги правят на пух и прах!

И затова аз никакне мога да се съглася с Николай, че това било достойно за радио Лондон. Ами по същата логика всички извадки от вестник Работническо дело и всички наши други вестници, събрани всички нередности у нас, може да направят най-отвратителния вестник срещу нас. Но ние не се страхуваме да говорим за тези неща по простата причина, че сме силни ми се струва. И това е основното, което мисля, че и в тази пиеса може да се открие.

Що се отнася до другото, сега дайте да говорим така да се каже като занаятчии. В тази пиеса има всичко! Има любов, има омраза, има изневеряра, има пиянство, има сбиване, има скандал, има всичко, което е необходимо за зрителя да гледа. Но не това е важното. Струва ми се, че онази метафора на живота, за която казах, че искам да откроя, е по-важното от всичко останало, за което досега говорим.

Благодаря ви още веднъж за вниманието.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ

ПРЕДС. САВА ХАШЪМОВ: Другари, завършваме заседанието на художествения съвет.

Моето лично мнение, а това е и желанието на режисьора, е, че с протокола от заседанието на съвета трябва да бъде запознат нашият директор. Него няма да го има още няколко дни, но такава беше и желанието на режисьора - ако може да започне другата седмица, а не още утре. Т.е. преценявайки всички доводи "за" и "против" пиесата и нейното поставяне на наша сцена, ръ-

ководството на театъра ще може да реши окончателно въпроса, тъй като знаете, че съветът е съвет.

Лично моето мнение, понеже също трябва да бъде отбелязано, е такова. Ще си позволя да кажа, че ако трябваше да говоря 15 или 20 минути, половината от това време щеше да бъде в посока на това, което говори Димитър Стоянов, а другата половина сигурно щеше да бъде в посока на обратните крайни изказвания. И това е естествено. С това не искам да кажа, че не взимам отношение към въпроса. Просто защото пиесата предполага именно такъв размисъл, такова отношение, такова човъркане, което да доведе в края на краищата до истината, ако ние искаме да стигнем до нея.

Ще повтора една част от изказването на проф. Филипov, че пиесата наистина е добра за театър София, но че ако ние поемаме риска да я направим на сцената на нашия театър, трябва да я защитим на всяка цена.

Аз лично смятам, че Димитър Стоянов е режисьор, който може да защити такава пиеса на наша сцена.

Повтарям още веднъж: ще се опитам да се свържа още утре по телефона, ако мога, с директора на театъра. Ако той, независимо от всичко това, нареди да се почнат по-рано релетициите, ще се почнат. Ако той иска да се запознае с нашия протокол и да вземе своето окончателно решение, той ще се върне в понеделник и сигурно ще стане. Аз моля да бъде готов до понеделник протоколът. Той може би ще се върне в понеделник вечерта.

Така че аз благодаря на всички за много сериозното отношение към пиесата и проблема, който разгледахме. Смятам, че това са именно полезните заседания на художествения съвет, а не другите.

Между другото ви казах, че независимо от това, че чухте, ако пиесата се прави в нашия театър, чухте част от мислите

на режисьора, на една от първите репетиции целият художествен съвет ще бъде поканен.

Благодаря.

Закривам заседанието на художествения съвет.

/Закрито в 15,30 часа/

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/С. Хашъмов/

СТЕНОГРАФ:

/Л. Лазов/